

Grusheva T. V. Christian world modern Ukraine: test of war.

The article analyzes the position of the Christian churches of modern Ukraine in the social plane. The article considers especially the relationship of the Orthodox, Ukrainian Greek Catholic Church, Evangelical christians baptists, Pentecostals and Adventists of the seventh day. Provides answers to the question: what is the impact of social and political conditions in the country in relation to believers of related churches. Study the change in their social positions as an answer to developments 2014-2015 biennium.

Keywords: Christian churches, modern Ukraine, the military conflict.

УДК 322

В. В. Березовська

РЕЛІГІЙНІ КОНФЕСІЇ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті аналізуються кількісні показники розповсюдження релігійних організацій, що діють в Одеській області на сучасному етапі. Для мешканців Одеської області характерно переважання християнських конфесій, до яких належить переважна більшість існуючих та діючих в регіоні релігійних організацій та парафій. Найбільша кількість релігійних організацій усіх наявних в області напрямків зафіксовано на Півночі Одеської області (православ'я, протестантизм, іудаїзм, іслам, католицизм, кришнаїзм та буддизм). Найменша концентрація релігійних організацій спостерігається в центральних районах області. Мультиетнічний склад населення Одещини, особливо її південних регіонів, є одним з факторів, що сприяє поширенню на території області різноманітних релігійних течій та організацій, від сталих і традиційних до новітніх і навіть екзотичних.

Ключові слова: релігія, конфесія, християнство, православ'я, католицизм, протестантизм, Одеська область.

Відновлення історичної пам'яті, утвердження духовних і моральних цінностей є стрижневою тенденцією духовного життя. Зміни, які відбуваються в нашій державі та світі, не можуть не впливати на моральну і соціальну сторони буття суспільства. Однією з ознак сьогодення стало пожвавлення релігійного життя: відроджуються храми, збільшується кількість релігійних громад різних конфесій, створюються церковні і церковно-громадські організації просвітницького і благодійного спрямування. На сьогодні Україна – багатоконфесійна держава, де офіційно (на 01.01.99 р.) діяло більше 21 тис. релігійних громад, 82 конфесії, напрямів і тлумачень [1].

Релігійний склад населення Одеської області носить доволі строкатий характер. На її теренах компактно розмістились і продовжують виникати релігійні організації різних напрямків. На початку 2014 р. в Одеській області діяло 1 332 релігійних організацій п'ятдесяти напрямків і течій. Серед них 4 духовні центри, 12 духовних управлінь, 1 182 громад, 16 монастирів, 17 місій, 2 братства. В запропонованій статті ми спробуємо охарактеризувати основні з них, порівнявши певні кількісні показники, з'ясувати особливості та специфіку їх розташування в області.

При написанні статті авторка зверталася до праць сучасних вчених істориків та релігієзнавців, які досліджують питання історії релігійних течій в цілому в Україні та в Одеській області зокрема. Це роботи В.М.Шевченко, Д.В. Степовика, П.Д. Кандиби та В.П. Любчика.

Розбудова незалежної Української держави виявила тяжку історичну спадщину, що дісталася Україні в царині церковного життя та державно-церковних стосунків. Уся наша історія переповнена спробами використання церкви як фактора геополітичних змін, етатистськими виявами держави щодо церкви, намаганням відродити церкву, яка б стверджувала національну самобутність народу та його природне право на свободу, а також спробами її нищення, нівелювання та уніфікування. Знання та реальна оцінка релігійної ситуації на рівні регіонів держави може допомогти компетентно орієнтуватися в сучасних релігійно-церковних проблемах.

На теренах Одеської області отримали розповсюдження практично всі релігії світу. До найбільш масових релігійних напрямків відносяться православ'я, католицизм, протестантизм. Зазначимо відразу – між християнськими конфесіями спостерігається тверда конфронтація.

Найвпливовішою складовою релігійного життя України залишається православ'я. Загалом воно об'єднує близько 11,5 тис. громад, що становить 54 % загальної кількості релігійних об'єднань [2, с. 9].

Православ'я на Одещині має найдавніші коріння. З XIX ст. ці землі входили в зону юрисдикції Російської православної церкви. В південних регіонах краю в цей же час знаходили прихист та можливість відправлення культури втікачі-старовіри. Певний час (наприкінці XVIII ст., в другій половині XIX ст., першій половині XX ст.) окремі території області (Ізмаїльський район) переходили до підпорядкування Румунської православної церкви.

На сучасному етапі розвитку православ'я, в Одеській області нараховує 725 офіційно зареєстрованих організацій та 3 незареєстрованих. До найбільш впливових в регіоні православних організацій відносяться Українська православна церква Московського патріархату (УПЦ МП), Українська православна церква Київського патріархату (УПЦ КП), Українська автокефальна православна церква (УАПЦ), Руська православна старообрядницька церква.

Українська православна церква Московського патріархату (УПЦ МП) без сумніву відноситься до найбільш чисельних та впливових релігійних організацій України. На сьогодні вона нараховує 35 єпархій, де діють 8000 громад віруючих, налічує 105 монастирів, 14 духовних навчальних закладів, 37 періодичних видань, 2108 недільних шкіл та 16 братств. Церковну службу здійснюють біля 6,5 тис. священників [3].

В Одеській області УПЦ МП складається з 557 приходів і 543 громад, що входять до складу Одеської та Ізмаїльської єпархії. Правлячим архієреєм є Митрополит Одеський та Ізмаїльський Агафангел (Саввін).

Службу в 459 культових спорудах УПЦ МП в області (108 з яких мають статус архітектурних пам'яток) здійснюють 593 священнослужителів. Окрім цього УПЦ МП належать 10 монастирів, в яких служать 284 ченці, діють 2 релігійних братства. Українська православна церква Московського патріархату в Одеській області має досить розгалужену систему освітніх закладів: Одеська духовна семінарія, в якій на початок 2014 р. навчався 441 учень; 313 недільні школи. На території області УПЦ МП видає 8 друкованих періодичних видань відповідного напрямку.

Українська православна церква Київського патріархату (УПЦ КП) в Україні має 28 єпархій, 2,3 тис. громад, 17 монастирів, 1745 служителів культу, 13 духовних навчальних закладів, 19 періодичних видань та 507 недільних шкіл [4, с. 13]. Щодо Одеської області – тут діють 121 організація і 117 громад. 72 священники УПЦ КП здійснюють службу в 30 культових спорудах, з яких лише 4 знаходяться у власності церкви. Решта – або передані в користування, або пристосовані під молитовні будинки. З означених 30 культових споруд лише одна (Кафедральний собор Різдва Христового) має статус пам'ятника архітектури.

Парафії цієї церкви входять до складу Одесько-Балтської єпархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, яку очолює Єпископ Одеський і Балтський Марк (Гринчевський). Єпархія переважно має молодий склад духовенства, лише сім священників мають вік більше п'ятдесяти років [5]. УПЦ КП має у своєму підпорядкуванні 1 монастир, 2 місії, 8 недільних шкіл, 1 періодичне видання – єпархіальна газета "Духовність Одещини".

Наступною за кількістю послідовників в Одеській області є Руська православна старообрядницька церква. В цілому по Україні на початок 1999 р. вона налічувала 53 громади, мала 2 монастирі з 7 ченцями, 33 священнослужителі. Найбільша кількість громад (15) цієї церкви знаходиться саме в Одеському регіоні.

Історія старообрядництва нараховує понад три з половиною століття. Його виникнення було обумовлено комплексом суспільно-політичних і релігійних причин. У вузькому смислі слова – старообрядництво – релігійний рух, представники якого розірвали стосунки з офіційною православною церквою, формальним приводом до чого стали церковно-обрядові реформи патріарха Московського Никона. В широкому – це цілий культурний комплекс у всій багатогранності його внутрішньої сутності (суспільство, політика, економічні стосунки, унікальна духовна і матеріальна культура).

Намагання схватитися від світу та влади змушували старовірів втікати на окраїни імперії або за її межі. Найбільш крупним центром старовірів в межах Одеської області в XVIII ст. стало м. Балта. З другої половини XVIII ст. старообрядці з'являються в Південній Бессарабії, територія якої на той час знаходилася під Туреччиною. Османська влада надала певну свободу та пільги старовірам в релігійному, правовому, економічному відношеннях. Після приєднання цих земель до Російської імперії в 1812 р. значна частина цих пільг була збережена.

На сьогодні основними центрами розповсюдження старообрядництва в області є м. Вилково, деякі села Кілійського та Ізмаїльського районів. Старовіри офіційно використовують для служби 15 культових будівель, з яких 1 – власність церкви, а решта – передані в користування. Священнослужителів для старообрядницьких церков готують в Полтавській місіонерській духовній семінарії та Московському старообрядницькому духовному училищі. Всього на початок 2014 р. в області працювало 9 священнослужителів, з яких 2 іноземці. Цей рух в Україні перебуває нині на стадії відродження.

Старовіри Одещини входять до складу єдиної єпархії Київської і всієї України Руської православної старообрядницької церкви. Правлячий єпископ – преосвященний Савватій, єпископ Київський і всієї України. За даними на 1 січня 2007 р. на території України діють 62 релігійні організації РПСЦ [6].

Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) нараховує біля 1000 парафій, 83,4% яких знаходяться у Львівській області. В Одеській області УАПЦ представлена 6 громадами, службу в яких проводять 5 священників. В наявності лише 1 культова споруда, яка пристосована під молитовне приміщення та є орендованою [7].

Решта православних організацій Одеської області мають незначну кількість громад та парафій. До їх числа входять: релігійні організації РПЦ (закордонної), Російсько-істино-православної церкви тощо.

Наступна група віруючих об'єднуються навколо католицької церкви. Кількість католиків в Україні становить майже 5 млн. осіб. За даними сайту catholic-hierarchy.org число католиків в країні становило 4 млн. 766 тис. чоловік, або 7,34% населення [8]. З них 4,09 млн. складають греко-католики, 500-800 тис. – католики латинського обряду. Характерною особливістю українського католицизму є переважання віруючих греко-католиків над католиками латинського обряду. Україна – єдина країна Європи, де католики східного обряду переважають над римо-католиками.

Українські католики належать до Української греко-католицької церкви, Русинської греко-католицької церкви, Римо-католицької церкви. Кількість зареєстрованих греко-католицьких общин в державі на 2011 р. становила 3 800, римо-католицьких – 1 100 [9].

В Одеській області мережа католицьких організацій представлена 46 релігійними організаціями, з яких 22 відносяться до Української греко-католицької церкви (УГКЦ), та 24 до Римо-католицької церкви (РКЦ).

Греко-католики Одеської області входять до складу Одеського екзархату, який підпорядковується Києво-Галицькій митрополії. На чолі Одеського екзархату – Преосвященний Владика Михаїл (Бубній).

УГКЦ в Одеській області має 20 громад, 1 монастир, в якому служать 2 ченці та 11 священнослужителів, а також 3 недільні школи. Для здійснення богослужінь греко-католики Одещини винаймають 6 будівель та одна знаходиться в стані будівництва.

Римсько-католицька церква в Україні має понад 700 католицьких громад, які діють в усіх областях держави. Крім цього, РКЦ має 33 монастирі, біля 307 недільних шкіл, 12 періодичних видань та понад 400 служителів культу, серед яких 240 – іноземці. Нині РКЦ має у своєму складі Львівську архидієцезію та 6 дієцезій, 18 чернечих управлінь, 925 громад (621 священнослужитель, із них 260 іноземців), 105 монастирів (648 ченців), 41 місію, 5 братств, 9 духовних навчальних закладів (614 слухачів), 521 недільну школу. Діяльність РКЦ висвітлюють 13 періодичних релігійних видань [10].

Історія католицької церкви в Одеському регіоні безпосередньо пов'язана з колонізацією краю. Перший одеський костюл побудовано у 1805 році стараннями кам'янецького каноніка – ксьондза Лазаря Тарасевича та одеської католицької громади. Освячено церкву на ім'я Успіня Пресвятої Богородиці [11]. В Ізмаїлі ще з першої половини XIX ст. діяв костюл під титлом Пресвятої Богородиці.

РКЦ Одещини налічує 24 громади, 5 монастирів, в яких служать 20 ченців, 2 місії, 14 священнослужителів, з яких 3 іноземці та здійснюють навчання молоді в 5 недільних школах. Свою діяльність римо-католики Одеської області здійснюють в 6 культових спорудах, 4 з яких знаходяться в їхній власності, а 3 є визнаними пам'ятниками архітектури. Орендованих приміщень римо-католики не мають на теренах області.

Досить широко представлені в Україні церкви протестантського напрямку. Вони об'єднують 4712 релігійних громад, в тому числі: євангельські християни-баптисти – 1871; християни віри євангельської (п'ятидесятники) – 1282; свідки Ієгови – 514; адвентисти сьомого дня – 676; реформатські церкви – 100; лютерани – 45 [12].

На початку другого десятиріччя XXI ст. протестантизм в Одеській області представлений 20-тма протестантськими напрямками, які в сукупності налічують 444 офіційно зареєстрованих та 20 незареєстрованих релігійних протестантських організацій.

До найбільш чисельних протестантських організацій регіону відносяться: Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів (153 організації, 1 єпархія, 143 громади, 7 місій, 34 освітні заклади); Всеукраїнський союз церков християн віри євангельської-п'ятидесятників (60 організацій офіційно зареєстрованих та 19 незареєстрованих, 1 єпархія, 56 громад зареєстрованих та 19 незареєстрованих, 2 місії, 32 навчальні заклади); Українська уніонна конференція церкви адвентистів сьомого дня (47 організацій, 47 громад); церкви повного Євангелія (31 організація, 31 громада, 1 недільна школа); організації Свідків Ієгови (30 організацій офіційно зареєстрованих та 1 знаходиться в процесі реєстрації, громад також відповідно 30/1, 11 недільних шкіл); організації євангельських християн-баптистів (23 організації, 17 громад, 3 місії, 10 духовних навчальних закладів) тощо.

Мають можливість для відправлення своїх релігійних обрядів на території Одеської області й представники інших релігійних теч: буддизму (4 зареєстрованих організації), ісламу (Одеське управління мусульман України, незалежні релігійні організації мусульман Одеської області), іудаїзму (Об'єднання іудейських релігійних організацій Одеської області, Об'єднання хасидів Хабад Любавич іудейських релігійних організацій), послідовники Товариства Свідомості Крішни (4 організації), Вірменської апостольської церкви тощо.

Розглядаючи питання щодо динаміки росту кількості релігійних організацій Одещини, ми користувалися наявними в нашому розпорядженні даними за 2007, 2009, 2011, 2013 роки. Аналіз цих даних дозволив нам дійти наступних висновків. По-перше, в Одеській області спостерігається стійка тенденція на збільшення кількості релігійних організацій протягом останніх років. Якщо в 2007 р. в цілому по області нараховувалося 1075 таких організацій, то в 2013 р. їх кількість збільшилася до 1332, що у співвідношенні дає нам 24% приросту за 5 років, а в середньому 4,9% на рік. По-друге, порівняльний аналіз діючих релігійних напрямків та течій в Одеській області дозволяє стверджувати, що християнство являється основним релігійним напрям в регіоні, адже з 1332 релігійних організацій 1215 відносяться саме до християнства. Однак, при цьому ми маємо констатувати, що за обсягом розповсюдження невпинно намагається наздогнати православ'я протестантизм, який сьогодні відіграє важливу роль в релігійному житті населення Одеської області. Найбільшу кількість релігійних організацій усіх наявних в області напрямків зафіксовано на Півночі Одеської області (православ'я, протестантизм, іудаїзм, іслам, католицизм, кришнаїзм та буддизм). Найменша концентрація релігійних організацій спостерігається в центральних районах області. По-третє, мультиетнічний склад населення Одещини, особливо її південних регіонів, є одним з факторів, що сприяє поширенню на території області різноманітних релігійних течій та організацій, від сталих і традиційних до новітніх і навіть екзотичних.

В сучасних умовах демократизації суспільного життя значно зростає інтерес до питань регіональної історії та сьогодення релігійних організацій і течій, і дослідження цих питань буде сприяти зростанню гуманістичної соціальної свідомості та вносити нові акценти в життя суспільства.

Джерела та література

1. Сучасна релігійна ситуація в Україні. – Електронний ресурс. – [Режим доступу – <http://5fan.ru/wievjob.php?id=8701>].
2. Кандиба П.Д. Мережа церков і релігійних організацій України / П.Д. Кандиба, В.П. Любчик. – К., 2013. – 68 с.

3. Сучасна релігійна ситуація в Україні. – Електронний ресурс. – [Режим доступу – <http://5fan.ru/wievjob.php?id=8701>].
4. Кандиба П.Д. Забезпеченість церков і релігійних організацій України культурними будівлями та приміщеннями, пристосованими під молитовні / П.Д. Кандиба, В.П. Любчик. – К., 2013. – 43 с.
5. Одеська єпархія УПЦ КП. – Електронний ресурс. – [Режим доступу – <https://uk.wikipedia.org/wiki>].
6. Луковенко С. Старообрядчество. – Електронний ресурс. – [Режим доступу – <http://uchebilka.ru/pravo/3287/index.html>].
7. Гаврилов Ю. Конфессиональная карта Одесщины: в регионе действует более 1000 религиозных организаций / Ю. Гаврилов // Одесские известия. – 2005. – №133-134.
8. Сучасна релігійна ситуація в Україні. – Електронний ресурс. – [Режим доступу – <http://5fan.ru/wievjob.php?id=8701>].
9. Католицизм на Украине. – Електронний ресурс. – [Режим доступу – <https://ru.wikipedia.org/wiki>].
10. Про стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державно-конфесійних відносин в Україні за 2012 рік. (Короткий виклад) Інформаційний звіт Міністерства культури. – Електронний ресурс Інституту релігійної свободи. – [Режим доступу – http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1212%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=ukj].
11. Баковецька О.О. Історія виникнення та розбудови римо-католицьких церков в місті Одеса (XIX століття). – Електронний ресурс. – [Режим доступу – mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/13_16.pdf].
12. Сучасна релігійна ситуація в Україні. – Електронний ресурс. – [Режим доступу – <http://5fan.ru/wievjob.php?id=8701>].

Березовская В. В. Религиозные конфессии в Одесской области на современном этапе.

В статье анализируются количественные показатели распространения религиозных организаций, которые действуют в Одесской области на современном этапе. Для жителей Одесской области характерно преобладание христианских вероучений, к которым относятся большинство из существующих и действующих религиозных организаций и приходов. Наибольшее количество религиозных организаций всех имеющихся в области направлений зафиксировано на севере Одесской области (православие, протестантизм, иудаизм, ислам, католицизм, кришнаизм и буддизм). Наименьшая концентрация религиозных организаций наблюдается в центральных районах области. Полиэтнический состав населения Одесщины, особенно ее южных регионов, является одним из факторов, который способствует распространению на территории области различных религиозных течений и организаций, от устоявшихся и традиционных до новейших и даже экзотических.

Ключевые слова: религия, конфессии, христианство, православие, католицизм, протестантизм, Одесская область.

Berezovskaya V. V. The religious denomination in the Odessa region at the present stage.

The article analyzes the quantitative indicators of the spread of religious organizations operating in the Odessa region today. For residents of Odessa region characterized by the dominance of CHRISTIAN religion to which the vast majority existing and operating in the area of religious organizations and parishes. The largest number of religious organizations all available in fixed areas in the north of Odessa region (Orthodoxy, Protestantism, Judaism, Islam, Catholicism and Buddhism, Kryshnaism). The lowest concentration of religious organizations is observed in central regions. The multiethnic composition of the Odessa region, particularly its southern regions, is one of the factors that contribute to the spread in the region of various religious movements and organizations of established and traditional to modern and exotic even.

Keywords: religion, confession, Christianity, Orthodoxy, Catholicism, Protestantism, Odessa region.

УДК 930.2

Д. С. Костюк

МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Визначено основні методологічні проблеми, які постають перед дослідниками громадянського суспільства. Проаналізовано тенденції методологічної розробки проблем громадянського суспільства, запропоновано авторські рекомендації щодо оптимізації досліджень даної проблематики. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення методики та методології вивчення громадянського суспільства. Громадянське суспільство розглянуто у всій багатоманітності його проявів як однієї з найбільших проблем, що визначили хід останніх двох століть європейської історії.

Ключові слова: методологія, метод, історія, громадянське суспільство, держава, неурядові громадські організації, структура, ідеальний тип.

Формування громадянського суспільства є однією з найважливіших умов просування України шляхом проведення економічних, політичних і правових реформ, які, передусім, спрямовуватимуться на демократизацію громадського життя, лібералізацію економіки, захист прав і свобод людини і громадянина, становлення правової демократичної держави.

Цицерон в другій книзі “Оратора” писав: “Історія – вчитель життя, якій лише голос оратора надає безсмертя” [1]. Фактично, історик сам творить історію. Професор Стельмах слушно наголошує: “історична наука, яка а ргіогі вивчає минулий людський досвід, опиняється в авангарді інтелектуальних дебатів, оскільки лише її науковий доробок дозволяє зрозуміти сучасне і сформуванати орієнтири майбутнього” [2,